

Fasilitaatio ja erehtymisen inhimillisuus

Vaatii rohkeutta kulkea suuntaan, mistä muut ovat jo tulossa takaisin. Ellen erehdy, aforismin kirjoittaja on puolalainen kirjailija **Stanislaw Jerzy Lec**.

Ketju-lehti kulki myös vastavirtaan ottamalla ensimmäisen kerran kantaa fasilitoidun kommunikaation puolesta numerossa 3/2004, jossa se julkaisi **Tuomas Alatalon** nimissä kirjoitetun kolumnin. Ketjun ryhmittyminen fasilitaation tukijaksi tapahtui pian sen jälkeen, kun olimme osoittaneet, että Tuomas Alatalo ei osaa lukea eikä kirjoittaa ja tekstien kirjoittaja on pääasiassa hänen äitinsä (Mental Retardation 5/2003; Skeptikko 4/2003). Se tapahtui myös sen jälkeen kun professori **Kärnä-Lin** ilmoitti luopuneensa fasilitoidusta kommunikaatiosta. Professori Kärnä-Lin, joka toi fasilitaation Suomeen, kirjoittaa siitä nyt näin: "Fasilitointi (Facilitated Communication) ymmärretään Suomessa yleisesti yhdeksi puhetta korvaavaksi kommunikointikeinoksi. Käsitys on kuitenkin virheellinen, sillä fasilitointi ei ole sinällään keino tuottaa ilmaisua vaan pikemminkin tekniikka, jonka avulla harjoitellaan avusteisten kommunikointikeinojen käyttöä." (Sanansaattaja Joensuun yliopistosta 9/2003). Kyse ei siis ole kommunikaatiosta vaan vasta sen harjoittelusta.

Fasilitaatio on yllättänyt monet, sillä sen avulla älyllisesti vaikeavammaisina pidetyt henkilöt ovat näyttäneet kirjoittavan vaativaa ja monimutkaista tekstiä. Fasilitaation hämmästyttävät tulokset ovat vähemmän hämmästyttäviä, kun ymmärrämme mistä ne johtuvat.

Yllättävä kommunikaatio johtuu siitä, että avustaja ohjaa kättä tiettyyn suuntaan sitä itse tiedostamatta. Kyse on ilmiöstä, joka on tuttu penkkiurheilusta. Urheiluvoiton katsoja voi tehdä voimakkaitakin myötäliikkeitä pelkän eläytymisen pohjalta. Nämä automaattiset myötäliikkeet selittävät myös monia muita erikoisia ilmiöitä. Niitä ovat kaivonkatsominen, jolloin luullaan, että mystinen vesisuoni nykäisee varpua, kaatuminen herätyskokouksissa, kun odotetaan Pyhän Hengen iskua, automaattikirjoitus, Chevreulin heiluri, Ouija-lautta ja motoriset hypnoottiset suggestiot. Kuten huomataan, myötäliikkeiden virheellinen tulkinta tuottaa yleensä uskonnollisia ja parapsykologisia selityksiä.

Fasilitointi on Suomessa ehtinyt levitä laajalle Autismitiltoon ja Lastenlinnan kautta. Myös jotkut erityispedagogiikan laitokset ilmeisesti kouluttavat erityisopet-

tajia sen käyttöön. Puheterapeuttien keskuudessa kanta on ollut kriittisempi. Suomessa eletään tällä hetkellä fasilitaation villiä alkuvaihetta. Se näkyy siitä, että alan perustajien **Rosemary Crossleyn** ja **Douglas Biklenin** antamat varovaiset reunaehdot fasilitaation käytölle ovat asian suomalaisille levittäjille tuntemattomia. Täällä ei tarvita esimerkiksi katsekontaktia näppäimistöön yhtenä tekstin alkuperäisyyden takeena.

Logopedian professori **Kaisa Launosen** esitelmää fasilitaatiosta referoitiin laajasti Ketjun numerossa 5/2004. Lehdessä puhuttiin tuetusta kommunikaatiosta, mikä on väärä käännös ja asian väärä tulkinta. Launonen käsittelee fasilitaatioon liittyviä vakavia eettisiä ongelmia. Hän ei tuominut fasilitaatiota kokonaan, mutta asetti sen käytölle tiukkoja ehtoja muun muassa henkilön lukutaidon suhteen.

Olisin valmis menemään pidemmälle. Mielestäni pitäisi olla aika vaikuttavaa, että edes kahdenkymmenen vuoden käytön jälkeen fasilitaation toimivuudesta ei ole löytynyt yhtään luotettavaa esimerkkiä. Sen sijaan on osoitettu, että useimmat henkilöt ovat taipuvaisia tuottamaan koetilanteissa fasilitoitua tekstiä kokeenjohtajan huijaavan apulaisen kanssa.

Fasilitaatio on harmillinen erehdys, mutta sellaisiakin saattaa. Härkämäinen tarttuminen erehdykseen on pinnan turhaa pitkittämistä. Pitäisi huomata sekin, että kommunikaatioteknologia on huimasti kehittynyt. Jos ihmisellä on yksikin tahdonalainen lihas, sen varaan voidaan nykyisin rakentaa kommunikaatiojärjestelmä. Niitä on tehty esimerkiksi silmänliikkeiden varaan.

Yhdysvalloissa fasilitaatiolla on uskolliset kannattajansa, mutta liike on hiipumassa. Se näkyy esimerkiksi siitä, että Syracusen FC -instituutin Digest-lehti on lakannut ilmestymästä eikä instituutin sivuja muutenkaan juuri päivitetä. Fasilitaatiota tukeva TASH-järjestö, jonka pitkäaikainen jäsen satun olemaan ja jonka konferensseissa olen seurannut fasilitaatiooatteen kehitystä, näyttää sekin kääntyneen sammuttelulinjalle, vaikka suosittelee edelleen fasilitaation "varovaista" (careful) ja "reflektiivistä" käyttöä.

Toivottavasti Ketju-lehden julkaisuratkaisu oli pelkkä lipsahdus eikä osoitus lehden harkitusta linjanvasta fasilitaation suhteen.

*Timo Saloviita
erityispedagogiikan professori
Jyväskylän yliopisto*